

nie rodziny. Powinien również znaleźć czas na rozmowę z rodziną. W rozmowie należy podjąć problematykę sensu ludzkiego życia, znaczenia śmierci, tematykę rzeczy ostatecznych i prawdy o obcowaniu świętych⁴²⁵.

8.2. Tworzenie wspólnot rodzin

Ks. Jacek Goleń

Wspólnota zjednoczona więzami duchowymi stanowi formę istnienia i działania Kościoła. Przemawia za tym obraz pierwszej wspólnoty Kościoła: „Wszyscy postępowali zgodnie z nauką apostołów, żyli we wspólnocie braterskiej, łamali chleb i modlili się [...]. Wszyscy wierzący stanowili jedno i wszystko mieli wspólne” (Dz 2,42.44). Każda wspólnota chrześcijańska musi żyć w Chrystusie poprzez słuchanie słowa Bożego, modlitwę skupioną wokół Eucharystii oraz komunię, czyli jedność serc i ducha, a także dzielenie się dobrami. Powinna też żyć w jedności z Kościołem powszechnym i swoim Kościołem lokalnym (RMi 51).

Zadanie wzbudzania, formowania i rozwijania wspólnot chrześcijańskich ma charakter pierwotny, gdyż wyraża wierność podstawowemu dynamizmowi Królestwa Bożego, które jest wspólnotą. Jest zgodne z misją Chrystusa, który przyszedł, „aby rozproszone dzieci Boże zgromadzić w jedno” (J 11,52). Zadanie to obecnie jest pilniejsze niż kiedykolwiek⁴²⁶. Potrzeba krzewienia duchowości komunii w Kościele, wśród rodzin i wspólnot jest współczesnym wyzwaniem (por. NMI 43. 46). Zrzeszenia katolików świeckich są wielką szansą odnowy duszpasterstwa we współczesnym społeczeństwie oraz odnowy wspólnoty parafialnej. Umożliwiają przekształcenie tradycyjnego modelu parafii w żywą wspólnotę wspólnot (PZNE 43)⁴²⁷, są również miejscem owocnej katechezy (DOK 264). Wspólnota religijna jest środowiskiem, które umożliwi i wspiera prowadzenie życia chrześcijańskiego⁴²⁸.

Szczególnym miejscem formacji świeckich są podstawowe wspólnoty kościelne⁴²⁹, czyli „grupy chrześcijan na szczyblu rodziny czy szczupłego grona osób, które

⁴²⁵ Zwyczaj taki podtrzymywany jest w niektórych okolicach w Niemczech.

⁴²⁶ Por. M. Metzger. *Que ton règne vienne. Jalons pour une spiritualité pastorale, à l'intention des laïcs engagés dans des tâches ecclésiales*. Paris 1999 s. 104.

⁴²⁷ Por. B. Drożdż. *Zrzeszenia religijne miejscem urzeczywistniania się Kościoła*. W: *Teologia pastoralna*. T. 1. s. 159, 170; R. Kamiński. *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym*. Lublin 1997 s. 102; A. Żądło. *Parafia w trzecim tysiącleciu*. Kielce 1999 s. 63-73.

⁴²⁸ S.B. Clark. *Budowanie wspólnot chrześcijańskich. Strategia odnowy Kościoła*. Wrocław – Kraków 1994 s. 39.

⁴²⁹ Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, obok podstawowych wspólnot kościelnych, wyróżnia: grupy, ruchy, stowarzyszenia i wspólnoty religijne, określając je terminem „zrzeszenia” (ChL 29). Według B. Mierzwińskiego najlepszym określeniem zrzeszeń rodzin, oddającym sens ich powstawania jest termin „wspólnoty rodzin”. B. Mierzwiński. *Wspólnoty rodzin – znakiem czasu*. AK 87:1995 z. 2 s. 229; Śmigiel. *Uczestnictwo wiernych świeckich w budowaniu Kościoła*.

spotykają się na modlitwie, czytaniu *Pisma Świętego*, katechezie, by dzielić się problemami ludzkimi i kościelnymi w perspektywie zaangażowania wspólnotowego. Są one znakiem żywotności Kościoła, narzędziem formacji i ewangelizacji, ważnym punktem wyjścia dla nowego społeczeństwa zbudowanego na fundamencie cywilizacji miłości” (RMi 51). Wspólnota podstawowa jest środowiskiem eklezjalnym, które różni się od wspólnot nieformalnych posiadaniem struktury organizacyjnej⁴³⁰. Tworzenie niewielkich podstawowych wspólnot kościelnych, zwanych wspólnotami żywymymi, jest wyrazem kościelnej komunii i ewangelizacji (ChL 26). Katolicy świeccy mogą w nich łatwiej odkryć i realizować swoje powołanie i misję⁴³¹.

Troska o powstawanie i rozwój wspólnot, grup i ruchów rodzinnych jest ważnym zadaniem duszpasterstwa rodzin (FC 72)⁴³². Jest to właściwa odpowiedź Kościoła na wyzwania współczesności, wychodząca naprzeciw aktualnym problemom duszpasterskim, jak: anonimowość wielkich parafii, indywidualizacja, poczucie alienacji, osamotnienia i bezsilności. Tworzenie i rozwój wspólnot przeciwdziały także zanikaniu ducha wspólnoty z powodu autorytaryzmu, nadmiernej instytucjonalizacji i biurokratyzacji życia kościelnego⁴³³.

Specyfika wspólnot rodzin

Pierwszą i najważniejszą wspólnotą chrześcijańską jest rodzina, a wspólnotowość wpisana jest w samą jej naturę. Małżeństwo mężczyzny i kobiety stanowi z ustanowienia Stwórcy głęboką wspólnotę życia i miłości, najściślejsze zespolenie osób i działań, przez co małżonkowie świadczą sobie wzajemnie pomoc i osiągają coraz pełniejszą jedność. Zjednoczenie i wzajemne oddanie się małżonków służy jednocześnie dobru dzieci (por. KDK 48; KPK, kan. 1055 § 1). W małżeństwie sakramentalnym wyraża się wielka tajemnica miłości oblubieńczej, którą Chrystus darzy swój Kościół (NMI 37). Wewnętrzna jedność rodziny, relacje pełne ofiarnej miłości i jej ukierunkowanie na życie czynią ją obrazem całego Kościoła⁴³⁴. Wspólnota życia i miłości, otwarta na przyjęcie nowych istot posiada godność „Kościół domowego” oraz udział w posłannictwie Kościoła (por. EiE 90).

ła-Wspólnoty s. 208-216; Drożdż. *Zrzeszenia religijne miejscem urzeczywistniania się Kościoła* s. 159-163.

⁴³⁰ Clark. *Budowanie wspólnot chrześcijańskich* s. 57.

⁴³¹ Zob. ChL 9-10; 15-17; por. H.J. Klauck. *Wczesnochrześcijańska wspólnota kościelna*. Kraków 1995 s. 9-33; P.Y. Cho. *Grupy domowe a rozwój Kościoła*. Warszawa 1992 s. 31-54.

⁴³² R. Kamiński. *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej*. Lublin 2007 s. 167; Śmigiel. *Uczestnictwo wiernych świeckich w budowaniu Kościoła-Wspólnoty* s. 216.

⁴³³ Por. Kamiński. *Działalność zbawcza Kościoła* s. 163-166; zob. Hajduk. *Apologetyka pastoralna* s. 80-130.

⁴³⁴ W. Śmigiel. *Zrzeszenia rodzin katolickich w Polsce*. RPK 2010 T. 2(57) z. 6 s. 68.

Apostolstwo sprawowane w zjednoczeniu jest znakiem wspólnoty i jedności Kościoła w Chrystusie, który powiedział: „Gdzie bowiem dwaj albo trzej zgromadzeni są w imię moje, tam i ja jestem pośród nich” (Mt 18,20). Wierni świeccy zjednoczeni w rodzinie sprawują swoje apostolstwo (por. DA 18) oraz budują Kościół – Wspólnotę (por. KPK, kan. 226)⁴³⁵. Następnymi środowiskami apostolstwa świeckich jest parafia i diecezja oraz utworzone w tym celu zrzeszenia (DA 18). Dla swojego dobra rodzina powinna włączać się w większe wspólnoty, które zapewniają wielorakie wsparcie, pomagają rodzinie przemieniać się w domowy Kościół⁴³⁶.

Formacja we wspólnotach rodzin kształtuje duchowość małżeńską i rodzinną o nastawieniu apostołskim. Posiada ona swoją specyfikę i wyraża się w konkretnych elementach obecnych w wielu wspólnotach. Zalicza się do nich regularne spotkania w małych grupach, często odbywane w domu jednej z rodzin, praktykowanie modlitwy indywidualnej, małżeńskiej i rodzinnej, rozważanie *Pisma Świętego*, przeżywanie Eucharystii, systematyczny dialog małżeński, rekolekcje, dni skupienia, konferencje formacyjne, a także wspólne zaangażowanie kulturalne i aktywne spędzanie wolnego czasu⁴³⁷.

Wspólnoty rodzin stanowią narzędzie rozwoju katolickiego małżeństwa i rodziny, pozwalają skutecznie realizować zadania apostołskie, są zarysem odnowy religijnej w parafii i społeczności⁴³⁸. Odnowa ta ma charakter oddolny i cechuje ją dynamizm chrześcijański. Uczestnictwo we wspólnocie umacnia jedność małżonków, więź między rodzicami a dziećmi, kształtuje chrześcijańskie więzi między rodzinami w grupie, a także rozwija otwarte postawy sąsiedzkie i gotowość pomocy w potrzebie. Wspólnoty rodzin i ruchy rodzinne wspierają dzieło ewangelizacji⁴³⁹.

⁴³⁵ Śmigiel. *Uczestnictwo wiernych świeckich w budowaniu Kościoła-Wspólnoty* s. 175.

⁴³⁶ Bieleń. *Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce* s. 279.

⁴³⁷ Por. Śmigiel. *Zrzeszenia rodzin katolickich w Polsce* s. 70-71.

⁴³⁸ Por. B. Mierzwiński, J. Wilk, R. Bieleń. *Duszpasterstwo rodzin. W: Teologia pastoralna*. T. 2. s. 439.

⁴³⁹ Do najbardziej prężnych ruchów rodzinnych w Polsce należą: Domowy Kościół, Rodzina Rodzin, Spotkania Małżeńskie, Equipes Notre-Dame, Liga Małżeństwo Małżeństwu, Ruch Nowe Rodziny związany z ruchem Focolari, Ruch Czystych Serc, liczne ruchy obrony życia zrzeszone w Polskiej Federacji Ruchów Obrony Życia. Do wspólnot rodzinnych zaliczyć można: Rodziny Urszulińskie, Szentszackie Dzieło Rodziny, Wspólnota Przymierza Rodzin „Mamre”, wspólnota Wiara i Światło, wspólnota „Umiłowany i umiłowana”. Nachylenie rodzinne posiadają także m.in. wspólnoty Drogi Neokatechumenalnej, Wspólnota Chemin Neuf, Wspólnota „Chleb Życia”. Do stowarzyszeń rodzinnych zaliczyć należy: Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, Stowarzyszenie „Przymierze Rodzin”, Stowarzyszenie „Dom Rodzinny”, Stowarzyszenie Rodziców Rodzin Wielodzietnych, Stowarzyszenie Odnowa Rodzin, Stowarzyszenie Trudnych Małżeństw SYCHAR. Por. Mierzwiński, Wilk, Bieleń. *Duszpasterstwo rodzin* s. 439; H. Wrońska. *Grupy i ruchy rodzinne*. W: *Katecheza dziś*. Red. J. Zimny. Sandomierz 2002 s. 224-250; Śmigiel. *Uczestnictwo wiernych świeckich w budowaniu Kościoła-Wspólnoty* s. 220-221; tenże. *Zrzeszenia rodzin katolickich w Polsce* s. 70; R. Bieleń. *Duszpasterstwo rodzin. W: Rodzina – bezcenny dar i zadanie*. Red.

Ruchy i wspólnoty rodzin realizują własne, zatwierdzone przez Kościół, programy formacyjne. Ich realizacja pomaga im odkrywać Boży zamysł dotyczący małżeństwa i rodziny, zgłębiać duchowość małżeńską i rodzinną, a także realizować zadania wynikające z powołania małżeńskiego i rodzicielskiego. Uformowani członkowie wspólnot rodzin podejmują działania apostołskie, ewangelizacyjne i katechetyczne wobec innych małżonków, rodzin i wspólnot kościelnych.

Zadania wspólnot rodzin

Sobór Watykański II określił apostołstwo wśród małżonków i rodzin jako szczególnie doniosłe dla Kościoła i społeczeństwa (por. DA 11). Kościół podkreśla pilną potrzebę duszpasterskiej troski o podtrzymanie rodziny – „Kościóła domowego” oraz pierwszoplanowość tych działań w dziele ewangelizacji (por. FC 65). Wspólnoty, grupy i ruchy rodzinne są pożyteczne zarówno w formacji, jak i w apostołacie rodzin⁴⁴⁰.

Zadaniem wspólnot rodzin jest rozwój duchowości małżeńskiej i rodzinnej, modlitwa i życie wewnętrzne⁴⁴¹. W nich ujawnia się i żyje tajemnica Kościoła Chrystusowego. Rozbudzają one poczucie solidarności, ułatwiają życie zgodne z Ewangelią i wiarą, pomagają kształtować sumienia chrześcijańskie, zachęcają do wzajemnej miłości. Przez nie rodzina staje się „źródłem światła i zdrowym zaczym dla innych rodzin” (FC 72). Ruchy i wspólnoty rodzin poprzez ewangelizację początkową i pogłębioną katechezę prowadzą małżeństwa i rodziny do dojrzałości w wierze⁴⁴². Małżeństwa zaangażowane we wspólnotach rodzin dają przykład chrześcijańskiego życia i gorliwego apostołstwa, przyczyniając się do duchowego odrodzenia rodzin⁴⁴³. Kościół dostrzega rolę wspólnot rodzin we wspieraniu rodziny w przygotowaniu dzieci do życia małżeńskiego (LdR 16). Wspólnoty rodzin angażują się często w troskę o życie poczętych dzieci, krzewienie odpowiedzialnego rodzicielstwa oraz naturalnych metod planowania rodziny⁴⁴⁴.

J. Stala, E. Osewska. Radom 2006 s. 279-282; M. Kaszowski. *Posługa kapłana w stowarzyszeniach rodzin*. Przemyśl 1996 s. 5; S. Wawrzyszkievicz. *Małżeństwo drogą świętości. Duchowość małżeńska w doświadczeniu Equipes Notre-Dame*. Kraków 2005 s. 181-182.

⁴⁴⁰ B. Mierzwiński uważa apostołat rodzinny, realizowany we wspólnotach rodzin, za życiową konieczność Kościoła, który chce w imię Chrystusa przemieniać współczesny świat. Tenże. *Wspólnoty rodzin – znakiem czasu* s. 240.

⁴⁴¹ Mierzwiński, Wilk, Bieleń. *Duszpasterstwo rodzin* s. 439.

⁴⁴² P. Skiba. *Katecheza ewangelizacyjna w nowych ruchach i wspólnotach kościelnych. Studium katechetyczne wybranych ruchów i wspólnot kościelnych*. Lublin 2006 s. 151-152; por. Mierzwiński. *Wspólnoty rodzin – znakiem czasu* s. 227-241.

⁴⁴³ Mierzwiński, Wilk, Bieleń. *Duszpasterstwo rodzin* s. 424.

⁴⁴⁴ Mierzwiński. *Wspólnoty rodzin – znakiem czasu* s. 230.

Niektóre wspólnoty rodzin dla skuteczniejszej realizacji swoich celów i zadań wolały przybrać charakter stowarzyszeń⁴⁴⁵. Ich pierwszorzędnym celem jest rozwój form aktywności społecznej i apostołskiej⁴⁴⁶. Spośród stowarzyszeń Kościół podkreśla znaczenie tych, które dążą przede wszystkim do ścisłej łączności między życiem praktycznym a wiarą swoich członków (por. DA 19).

Potrzeba wspierania małżonków i rodzin w każdej kościelnej wspólnotcie jest szczególnie aktualna w sytuacji kryzysu małżeństwa i rodziny⁴⁴⁷. Kościół powinien pomóc rodzinie poprzez pogłębianie teologii oraz duchowości małżeństwa i rodziny, konsekwentne ukazywanie piękna rodziny opartej na trwałym małżeństwie mężczyzny i kobiety oraz prowadzenie w każdej kościelnej wspólnotcie organicznego duszpasterstwa rodzin (EiE 91). Wbrew naciskom rozpowszechnionej, agresywnej kultury Kościół powinien troszczyć się o formację ewangeliczną chrześcijańskich rodzin (NMI 47).

Kryzys życia rodzinnego domaga się zapewnienia rodzinie oparcia w środowisku. We wspólnotach rodzin małżeństwa mogą doświadczać duchowego bogactwa Kościoła, otrzymywać wsparcie środowiska chrześcijańskiego i czerpać siłę do pogłębiania miłości rodzinnej (por. PŻMR 44). Wspólnoty rodzin spełniają rolę pozytywnego środowiska, dają rodzinie wsparcie w prowadzeniu stabilnego życia rodzinnego, pomagają w odparciu niebezpieczeństw oraz umacniają w działalności ewangelizacyjnej⁴⁴⁸.

Powstawanie wspólnot rodzin

Pomimo, że wspólnoty rodzin powstają w Polsce już od pewnego czasu, nadal utrzymuje się klimat sprzyjający ich rozwojowi. Przed duszpasterstwem rodzin stoi zadanie zakładania nowych wspólnot rodzin, koordynacji pracy w już istniejących, wskazywanie możliwości większego zaangażowania rodzin, rozwijanie współpracy pomiędzy wspólnotami rodzin a hierarchią kościelną⁴⁴⁹.

Praktyczne tworzenie wspólnot rodzin, choć posiada niezaprzeczalnie doniosłe znaczenie, napotyka w Polsce pewne trudności. U osób świeckich uwidacznia się bierność, brak inicjatywy, obawy przed zaangażowaniem, uleganie presji środowiska niezaangażowanego eklezjalnie⁴⁵⁰. Mogą pojawić się obawy przed naruszeniem

⁴⁴⁵ Tamże s. 229.

⁴⁴⁶ Mierzwiński, Wilk, Bieleń. *Duszpasterstwo rodzin* s. 439.

⁴⁴⁷ Por. NMI 47; EiE 90-91.

⁴⁴⁸ Por. Śmigiel. *Uczestnictwo wiernych świeckich w budowaniu Kościoła-Wspólnoty* s. 218; Clark. *Budowanie wspólnot chrześcijańskich* s. 64-65.

⁴⁴⁹ Mierzwiński, Wilk, Bieleń. *Duszpasterstwo rodzin* s. 424.

⁴⁵⁰ W postawach tych przejawia się zauważane w Kościele uśpienie laikatu (uśpienie „olbrzyma”), które dokonało się nie bez udziału hierarchii kościelnej, ograniczającej podmiotowość katoli-

niezbędnej intymności małżeńskiej, związane z wymogiem dzielenia się, jak również błędne rozumienie doskonałości chrześcijańskiej małżonków⁴⁵¹. U członków ruchów i wspólnot pojawia się często poczucie niezrozumienia charyzmatu przez duszpasterzy, trudności z uzyskaniem asystencji kapłana, a także przejawy obojętności i uprzedzeń duszpasterzy wobec wspólnot oraz krępujące dyrektywy⁴⁵². Skutkuje to nierzadko zniechęceniem. U duchownych można dostrzec pewną nieufność i dystans⁴⁵³ wobec świeckich członków ruchów i wspólnot oraz trudności duszpasterzy w podjęciu posługi wobec wspólnot dorosłych, małżeństw i rodzin.

Obserwowane trudności można ująć w formie problemowej, w pytaniach: Kto powinien wychodzić z inicjatywą tworzenia wspólnot rodzin? Czy powinni w tym przodować duchowni czy świeccy? Czy jedni i drudzy są do tego wystarczająco przygotowani? Jak pokonać aktualne trudności w tworzeniu i rozwoju wspólnot?

Zarówno duchowni, jak i świeccy mają prawo i obowiązek apostołstwa oraz budowania Kościoła. W praktyce wspólnoty oraz zrzeszenia rodzinne powstają z inicjatywy samych rodzin, jak i przedstawicieli hierarchii⁴⁵⁴. Jednakże tworzenie wspólnot kościelnych jest przede wszystkim zadaniem pasterzy Kościoła. Sobór Watykański II zalicza potrzebę formowania autentycznej wspólnoty chrześcijańskiej do obowiązków pasterzy wynikających z ich urzędu (por. DK 6)⁴⁵⁵. Biskupi i kapłani powinni po bratersku współpracować razem ze świeckimi oraz otaczać specjalną troską świeckich przy ich pracy apostołskiej (DA 25)⁴⁵⁶. II Polski Synod Plenarny stwierdza, że odkrywanie Bożego zamysłu wobec małżeństwa i rodziny należy do podstawowych zadań głosicieli orędzia Chrystusowego (PZNE 51) i ukonkretnia, że duszpasterze powinni dołożyć starań, aby jak największa liczba młodych małżeństw odnalazła swoje miejsce we wspólnotach, ruchach i stowa-

ków świeckich. Por. Śmigiel. *Uczestnictwo wiernych świeckich w budowaniu Kościoła-Wspólnoty* s. 109.

⁴⁵¹ Mierzwiński. *Wspólnoty rodzin – znakiem czasu* s. 231-232.

⁴⁵² Por. Bieleń. *Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce* s. 281.

⁴⁵³ Dystans ten bywa uzasadniany przez duchownych sekciarstwem niektórych wspólnot, wyizolowaniem członków wspólnot z parafii, okazywaniem wyższości przez niektórych członków wspólnot wobec pozostałych parafian. Por. Bieleń. *Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce* s. 281; Mierzwiński. *Wspólnoty rodzin – znakiem czasu* s. 231-232.

⁴⁵⁴ Śmigiel. *Uczestnictwo wiernych świeckich w budowaniu Kościoła-Wspólnoty* s. 217.

⁴⁵⁵ Por. KGSPW s. 64-65.

⁴⁵⁶ Soborowy *Dekret o apostołstwie świeckich* stawia kapłanom zaangażowanym w różnych formach apostołstwa świeckich konkretne zadania: „Niech troszczą się o należyte ustosunkowanie się świeckich do hierarchii, zachowując zawsze wierność duchowi i nauce Kościoła. Niech zabiegają usilnie o pielęgnowanie życia duchowego i zmysłu apostołskiego w stowarzyszeniach katolickich powierzonych swej pieczy; niech w działalności apostołskiej służą im mądrą radą i popierają inicjatywy. Prowadząc ze świeckimi ciągły dialog, niech pilnie szukają nowych metod celem zapewnienia obfitych owoców pracy apostołskiej; niech rozwijają ducha jedności zarówno w samym stowarzyszeniu, jak i między nim a innymi”. DA 25.

rzyszeniach rodzin (por. PŻMR 44). Proboszczowie i ich współpracownicy powinni inspirować powstawanie wspólnot rodzin na terenie parafii⁴⁵⁷.

Mała intensywność rozwoju wspólnot dorosłych, małżonków i rodzin oraz trudności w posługiwaniu wspólnotom mają swoje źródło w niewystarczającym przygotowaniu kapłanów do pracy z osobami dorosłymi, małżonkami i rodzinami. Zmianę tej sytuacji należy rozpocząć od przygotowania kandydatów do kapłaństwa i kapłanów do duszpasterstwa rodzin⁴⁵⁸. Kongregacja Wychowania Katolickiego ukazuje potrzebę i formy przygotowania przyszłych kapłanów do pomocy małżonkom w czynieniu z ich rodziny „domowego Kościoła”⁴⁵⁹.

W duszpasterstwie konieczna wydaje się zmiana strategii, porzucenie postawy defensywnego wyczekiwania i przejście do duszpasterstwa ofensywnego, wyjścia naprzeciw człowiekowi z gotowością pomocy⁴⁶⁰. Metodą działania duszpasterza w tworzeniu wspólnot rodzin i wspieraniu ich rozwoju powinna być dyskretna inspiracja i dialog z wiernymi (DA 25)⁴⁶¹.

Istotne znaczenie odgrywa obecność kapłana w już istniejących wspólnotach rodzin⁴⁶². Rolą kapłanów jest otaczanie wspólnot opieką duszpasterską, zwłaszcza przez zapewnienie im posługi słowa i sprawowanie Eucharystii⁴⁶³. Obecność kapłana na spotkaniach wspólnoty zapewnia jej eklezjalność. Kapłan, będący w komunii z prezbiterium Kościoła lokalnego, zapewnia komunie wspólnoty rodzin z całym Kościołem. Jest gwarantem zdrowej nauki, życia łaski, łączności z hierarchią, a także znakiem dla małżonków, ich pasterzem i ojcem⁴⁶⁴. Posługa kapłana we wspólnocie rodzin powinna polegać także na byciu powiernikiem, kierownikiem duchowym małżonków oraz moderatorem⁴⁶⁵.

Podmiotem apostołstwa wobec małżeństw i rodzin są także małżeństwa chrześcijańskie. Małżonkowie i rodzice chrześcijańscy pełnią w ramach posłannictwa Kościoła posługę ewangelizacyjną i katechetyczną w rodzinie oraz we wspólnocie parafialnej i diecezjalnej (por. FC 53). Sakramenty chrztu, bierzmowania i Eucharystii stanowią źródło życia wiary i umacniają świeckich w daniu świadectwa. Sakrament małżeństwa konkretyzuje ich powołanie i działania

⁴⁵⁷ Mierzwiński. *Wspólnoty rodzin – znakiem czasu* s. 232.

⁴⁵⁸ Por. DA 25; ChL 61.

⁴⁵⁹ Por. WFS 8, 14, 31, 35-36, 54, 64-65.

⁴⁶⁰ Hajduk. *Apologetyka pastoralna* s. 90-91; por. F.X. Kaufmann, J.B. Metz. *Zukunftsfähigkeit. Suchbewegungen im Christentum*. Freiburg 1987 s. 104-105.

⁴⁶¹ Por. Kamiński. *Działalność zbawcza Kościoła* s. 169.

⁴⁶² Niedoceniając lub wstrzymywanie rozwoju zrzeczeń przez prezbiterów jest grzechem zaniedbania. Eklezjalność zrzeczeń implikuje nieustanną obecność i posługę prezbiterów (por. PDV 16); Śmigiel. *Uczestnictwo wiernych świeckich w budowaniu Kościoła-Wspólnoty* s. 224.

⁴⁶³ Mierzwiński. *Wspólnoty rodzin – znakiem czasu* s. 232.

⁴⁶⁴ Por. Kaszowski. *Posługa kapłana w stowarzyszeniach rodzin* s. 22-26.

⁴⁶⁵ Tamże s. 27-38.

apostolskie, czyniąc ich misjonarzami miłości i życia (FC 54)⁴⁶⁶. Na mocy łaski sakramentalnej małżonkowie chrześcijańscy otrzymują specjalny mandat apostołstwa na polu życia rodzinnego, zarówno we własnej rodzinie, jak też wobec innych rodzin (FC 71). Jeśli małżonkowie prowadzą życie całkowicie zgodne z Ewangelią i są wzorowym przykładem życia chrześcijańskiego, wówczas dają bezcenne świadectwo o Chrystusie, który im towarzyszy i wspiera ich przez swego Ducha (por. DA 11; EiE 91). Wierząca i ożywiona miłością rodzina promieniuje na zewnątrz i przemienia swoje środowisko w duchu ewangelicznym⁴⁶⁷.

Sobór zaznacza, że małżonkowie łatwiej osiągać będą cele apostołskie, gdy będą się jednoczyć (por. DA 11). Stowarzyszenia, ruchy i wspólnoty rodzin przysposabiają świeckich do apostołstwa i nim skutecznie kierują (por. DA 18). Według II Polskiego Synodu Plenarnego stowarzyszenia i ruchy katolickie są niezastąpionym środkiem formacji apostołskiej wiernych świeckich (PPŚ 15; por. DA 28-32). Ruchy i wspólnoty rodzin mogą podejmować działalność apostołską na rzecz rozwoju wspólnot rodzin, jednak nie powinny tego czynić inaczej jak we współpracy z duszpasterzami i pod ich opieką (por. DA 24; EN 58)⁴⁶⁸. Działania te powinny być skoordynowane w parafii. Jest to możliwe, gdy liderzy wspólnot stanowią ważny trzon członków parafialnej rady duszpasterskiej⁴⁶⁹.

Wspólnoty rodzin a duszpasterstwo parafialne

Adhortacja apostołska *Familiaris consortio* wskazuje, że „każda wspólnota parafialna winna lepiej sobie uświadomić łaskę i odpowiedzialność, które otrzymuje od Pana dla rozwijania duszpasterstwa rodzin” (FC 70). Szeroko pojęte duszpasterstwo rodzin ukierunkowuje duszpasterstwo ogólne na małżeństwo i rodzinę. Daje to możliwość realizacji duszpasterstwa rodzin jako pierwszej i najważniejszej drogi duszpasterskiego posługiwania (por. WFS 12; LdR 2) i skierowania go do wszystkich rodzin⁴⁷⁰. Jednocześnie potrzebny jest rozwój i troska o wspólnoty rodzin, gdyż są one godną polecenia szansą dla Kościoła, jak i dla samych małżeństw (por. SPMR 82).

Doprowadzenie do powstawania nowych wspólnot małżeństw i rodzin powinno dokonywać się i znajdować oparcie w duszpasterstwie parafialnym, co wymaga zaangażowania duszpasterzy. *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin* w trosce o obecność słowa Bożego w życiu rodziny wskazuje wszystkim duszpaste-

⁴⁶⁶ W. Przygoda. *Laikat i formy apostołstwa świeckich*. W: *Teologia pastoralna*. T. 1. s. 397.

⁴⁶⁷ Mierzwiński. *Wspólnoty rodzin – znakiem czasu* s. 238.

⁴⁶⁸ Kamiński. *Działalność zbawcza Kościoła* s. 163.

⁴⁶⁹ Tamże s. 212-213.

⁴⁷⁰ SPMR 82.

rzom, aby w coniedzielnym przepowiadaniu były odniesienia do problematyki małżeńskiej i rodzinnej. Poleca też „troszczyć się, aby rekolekcjoniści poruszali zagadnienia duchowości małżeńskiej i rodzinnej dostatecznie szeroko, nie tylko podczas nauk stanowych” (DDR 52). Do współprowadzenia rekolekcji parafialnych warto zapraszać członków ruchów i wspólnot rodzinnych, aby mogli podzielić się świadectwem życia oraz spotkać się z zainteresowanymi małżonkami. Działania te, skierowane do wszystkich rodzin, stwarzają okazję głoszenia Bożego zamysłu o małżeństwie i rodzinie (PŻMR 2). Mogą równocześnie spełniać rolę katalizatora w poszukiwaniu przez małżonków pogłębionej formacji rodzinnej.

Do działań w ramach duszpasterstwa zwyczajnego można zaliczyć spotkania z rodzicami z racji przyjęcia przez dzieci sakramentów chrztu, Pierwszej Komunii Świętej, bierzmowania, a także spotkania formacyjne dla rodziców służby liturgicznej, scholi i innych (DDR 6, 52)⁴⁷¹. Szansę tworzenia wspólnot rodzin stwarza prowadzenie w każdej parafii katechezy dorosłych⁴⁷², szczególnie adresowanej do młodych małżonków i rodzin⁴⁷³. Doświadczenie potwierdza, że wszędzie, gdzie takie katechezy są prowadzone, uczestniczy w nich systematycznie spora grupa małżonków i rodziców. Po ich wysłuchaniu część uczestników jest zainteresowana włączeniem się do wspólnot.

Szansę tworzenia wspólnot rodzin stwarza, spotykane w praktyce duszpasterkiej, organizowanie jubileuszy małżeńskich w parafii, połączone z wysyłaniem zaproszeń do określonych grup małżonków (według stażu małżeńskiego, np. 5, 10, 15, 20 lat małżeństwa). Po odbyciu spotkań ogólnych zaprasza się uczestników na spotkanie z animatorami wspólnot, którzy dzielą się świadectwem życia, prezentują zalety oraz zobowiązania związane z przynależnością do ruchu lub wspólnoty. Następnie chętni małżonkowie podejmują dalsze etapy współpracy.

Rekrutację członków wspólnot rodzin można podjąć już podczas bezpośredniego przygotowania do małżeństwa, zwłaszcza na rekolekcjach i podczas dni skupienia dla narzeczonych (por. DDR 27)⁴⁷⁴. Z pozytywnym odzewem spotyka się również organizowanie parafialnych rekolekcji rodzinnych (por. PŻMR 45), zwłaszcza dla młodych małżeństw. Zarówno rekolekcje dla narzeczonych, jak i dla małżeństw dają szansę włączenia się w duszpasterstwo wspólnotowe. Praktyka potwierdza, że formy te częściej trafiają do tych, którzy jako dzieci i młodzież uczestniczyli w formacji różnych ruchów i wspólnot, brali udział w rekolekcjach, a jako dorośli i małżonkowie nie odnaleźli jeszcze swojej wspólnoty kościelnej.

Z uwagi na aktualne problemy indywidualizacji życia, anonimowości w dużych parafiach, osamotnienia w wymiarze społecznym i duchowym szczegól-

⁴⁷¹ Por. Kamiński. *Działalność zbawcza Kościoła* s. 169.

⁴⁷² Por. Skiba. *Katecheza ewangelizacyjna w nowych ruchach i wspólnotach kościelnych* s. 92.

⁴⁷³ Por. FC 69; EiE 92; WFS 50.

⁴⁷⁴ Kamiński. *Działalność zbawcza Kościoła* s. 169.

nią rolę odgrywają odwiedziny duszpasterskie. Ważne, aby miały one charakter „niekolędowy”, lecz odbywały się częściej niż raz w roku i nie sprowadzały się do krótkiej, sformalizowanej wizyty. Chodzi o postawę wyjścia duszpasterzy do parafian oraz bezpośrednią obecność apostolską wśród wiernych w różnych sytuacjach ich życia. W ten sposób można budzić zaufanie do Kościoła, pokonać dystans między wiernymi a duszpasterzem, budzić ducha jedności i inspirować do zaangażowania wspólnotowego⁴⁷⁵. Wizyta praktykowana w okresie Bożego Narodzenia może służyć jako wstępne zapoznanie się z wiernymi, zwłaszcza małżonkami zainteresowanymi rozwojem życia duchowego i poznaniem duchowości małżeńskiej. Następnie małżonkom tym duszpasterz powinien zaproponować udział w rekolekcjach małżeńskich, wskazać ruchy i wspólnoty, zaproponować konkretne terminy rekolekcji. Po zakończeniu wizyty duszpasterskiej kapłan może przygotować i złożyć poznanym małżonkom specjalną wizytę z propozycją włączenia się do wspólnoty rodzin, odpowiedzieć na ich pytania, wyjaśnić wątpliwości i obawy. Podczas tej wizyty może zaproponować udział w kolejnym spotkaniu kilku zaproszonych rodzin z parą animatorską, inicjującym utworzenie wspólnoty.

Należy podkreślić, że „żadna społeczność chrześcijańska nie da się wytworzyć, jeżeli nie ma korzenia i podstawy w sprawowaniu Najświętszej Eucharystii; od niej trzeba zacząć wszelkie wychowanie do ducha wspólnoty” (DK 6). Eucharystia rodzi i buduje Kościół, który z kolei żyje dzięki Eucharystii (por. EdE 1; 21-25). Jest ona zasadą przyczynową Kościoła i źródłem komunii eklezjalnej w każdej wspólnotie (zob. SC 14-15). Sprawowanie Eucharystii i adoracja eucharystyczna w intencji ożywienia w parafii ducha wspólnotowego i powstania wspólnot rodzin sprowadza działanie Ducha Świętego, który pobudza serca wierzących. Wszelkie inicjatywy na rzecz tworzenia wspólnot należy wiązać ze sprawowaniem Eucharystii w tych intencjach i zachęcać do uczestnictwa w niej wiernych. Znacząca jest także modlitwa duszpasterzy (por. Ef 1,16-18; Kol 1,9; Flp 1,4-6) oraz modlitwa wstawiennicza wspólnoty parafialnej już istniejących wspólnot i rodzin (por. Ef 6,18-20; Kol 4,2-3).

Apostolstwo wspólnot rodzin

Ruchy i wspólnoty kościelne coraz częściej proponują w parafiach wygłoszenie cyklu katechez dla dorosłych, dotyczących życia duchowego. Mają one charakter ewangelizacyjny, nierzadko są one połączone ze świadectwami członków ruchu. Na tym polu aktywnością wyróżniają się wspólnoty Drogi Neokatechumenalnej, Ruch Odnowy Charyzmatycznej, Wspólnoty Chemin Neuf, a także ruchy rodzinne, jak np. Domowy Kościół, Spotkania Małżeńskie. Katechezy dla doro-

⁴⁷⁵ Por. Hajduk. *Apologetyka pastoralna* s. 92-95.

stych, małżonków i rodziców prowadzone przez członków ruchów i wspólnot kościelnych spotykają się z zainteresowaniem. Udział w nich stwarza możliwość kontynuowania formacji uczestników i włączenia chętnych małżonków do ruchu lub wspólnoty.

Wspólnoty rodzin prowadzą ewangelizację i formację podczas rekolekcji wakacyjnych oraz w czasie ferii. Jest to jedna z podstawowych form oddziaływania, kierowana do małżonków chętnych do zapoznania się z duchowością małżeńską oraz zasadami wspólnoty. Udział choćby kilku par małżeńskich w rekolekcjach formacyjnych stwarza szansę powstania w parafii nowej wspólnoty rodzin, w którą mogą włączyć się także pary niebiorące wcześniej udziału w rekolekcjach. Ruch Domowego Kościoła proponuje konkretny przebieg pierwszego i następnych spotkań tworzącej się wspólnoty z udziałem kapłana. Najlepiej, aby kapłan, interesujący się zagadnieniami rodziny, wcześniej sam wziął udział w rekolekcjach formacyjnych dla kapłanów⁴⁷⁶. Bywa, że żadna z par małżeńskich nie brała udziału w rekolekcjach ani też żaden z kapłanów parafii, lecz pragną tworzyć wspólnoty rodzin. Wówczas zaprasza się małżeństwa zainteresowane włączeniem do wspólnoty oraz małżonków z Diakonii Wspólnoty Rodzinnej, którzy prowadzą pierwsze spotkania⁴⁷⁷.

Ruchy współprowadzą także rekolekcje ewangelizacyjne w parafiach. Do parafii przybywa kapłan zaangażowany w ruch rodzin wraz z grupą animatorów. Kapłan wygłasza nauki rekolekcyjne dla wszystkich parafian, po których chętni małżonkowie mogą spotkać się z parami animatorskimi w grupach w salach parafialnych lub szkolnych. Często po takich rekolekcjach powstaje w parafii kilka wspólnot rodzin.

Praktykuje się także „niedziele świadectwa”, gdzie do parafii przyjeżdżają zaproszeni małżonkowie zaangażowani w ruch lub wspólnotę. Po mszach świętych dzielą się oni krótkim świadectwem. Dla chętnych organizuje się tego samego dnia spotkania, gdzie nawiązują się bliższe więzi wspólnotowe i dochodzi do kolejnych spotkań, owocujących utworzeniem nowej wspólnoty.

Powstawanie nowych wspólnot ruchu Equipes Notre-Dame przebiega w sposób planowy. W danym sektorze ruch starannie dobiera małżeństwa do towarzyszenia tworzącym się ekipom. Parom pilotującym stawia się wysokie wymagania w zakresie świadectwa mocnej wiary ożywianej modlitwą oraz dyskrecji, służności i pokory. Pełni ona rolę informacyjną i kierowniczą, pomaga małżeństwom w rozeznaniu, czy ta droga duchowego rozwoju jest dla nich najwłaściwsza⁴⁷⁸.

⁴⁷⁶ Domowy Kościół. *Krąg rodzinny ruchu Domowy Kościół. Podręcznik pierwszego roku pracy*. Wyd. 2 s. 5-6.

⁴⁷⁷ Tamże s. 6; por. Domowy Kościół. *List miesięczny do wspólnot rodzinnych Ruchu Światło-Życie nr 17. Diakonia par animatorskich*. XII 1978 s. 11-19.

⁴⁷⁸ Jeśli małżeństwo poszukiwałoby jedynie grupowej terapii lub psychologicznego wsparcia, para pilotująca powinna być zdolna do wyjaśnienia tej kwestii i wskazania, że małżeństwa w eki-

Każda ekipa powinna posiadać kapłana, który pełni rolę przewodnika i doradcy duchowego. Jest głóścicielem słowa Bożego, sprawuje sakramenty, gwarantuje jedność z Kościołem, organizacyjnie nie jest jednak szefem ekipy, lecz pozostaje w drugiej linii. Jest on dobierany przez ekipę, po czym stara się o zatwierdzenie u przełożonych kościelnych. Ekipa zastrzega sobie prawo zmiany duchowego doradcy w trosce o swój rozwój duchowy⁴⁷⁹.

Świadectwo życia małżonków jest zawsze ważną, a w trudnych warunkach ewangelizacyjnych najważniejszą formą oddziaływania apostołskiego. Domaga się ono bliskiej więzi małżonków z Chrystusem i z niej wypływa. Według dekretu o apostołstwie świeckich Chrystus jest źródłem i początkiem apostołstwa w Kościele, dlatego owocność apostołstwa świeckich zależy od ich żywotnego zjednoczenia z Chrystusem (DA 4).

8.3. Rekolekcje rodzin

Ks. Stanisław Dyk

Rekolekcje są praktyką okresowego skupienia, przeżywanego w mniejszym lub większym odosobnieniu, w celu dokonania odnowy swego życia duchowego⁴⁸⁰. Jest to odróżniający się od misji parafialnych środek duszpasterski Kościoła, który realizuje się poprzez słowo oraz sakrament i zmierza do odnowy chrześcijańskiego stylu życia wiernych, budowania Kościoła i przepojenia duchem ewangelicznym spraw doczesnych⁴⁸¹. W określenie to wpisują się także rekolekcje rodzin. Ich specyfiką jest jednak odnowa chrześcijańskiego życia w rodzinie⁴⁸².

Rekolekcje rodzin mogą przybrać rodzaj rekolekcji zamkniętych, półzamkniętych lub otwartych⁴⁸³. Zamknięte lub półzamknięte praktykowane są najczęściej w ramach formacji prowadzonej przez ruchy i wspólnoty religijne. Wówczas to

pach powinny poszukiwać Chrystusa i Jego woli względem nich. Wawrzyszkiewicz. *Małżeństwo drogą świętości* s. 34.

⁴⁷⁹ Tamże s. 40-45.

⁴⁸⁰ KŻK 29, 38, 68; por. G. Siwek. *Blaski i cienie współczesnego przepowiadania. Przewodnik dla kaznodziejów i homilistów*. Kraków 2007 s. 242.

⁴⁸¹ Gerard Siwek CSRR definiuje rekolekcje jako „pewien okres, przeżywany w większym czy mniejszym odosobnieniu, indywidualnie lub wspólnotowo, wypełniony medytacjami, słuchaniem słowa Bożego, modlitwą, rachunkiem sumienia w celu dokonania okresowej lub okazjonalnej odnowy swego życia duchowego”. Tenże. *Rekolekcje*. LTP s. 725.

⁴⁸² W. Przyczyna, G. Siwek. *Rekolekcje rodzinne w parafii są jednym ze sposobów wspierania rodziny*. „Sprawy Rodziny” 57-58:2001 s. 49; J. Kamiński. *Zadania duszpasterstwa rodzin w świetle adhortacji apostołskiej „Familiaris consortio” i dokumentów Kościoła w Polsce. Studium z duszpasterstwa rodzin*. Lublin 2009 [mps KUL] s. 207n.

⁴⁸³ Zob. Siwek. *Rekolekcje* s. 728-729.